

КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТОДІВ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ЯК ТЕОРЕТИКО- МЕТОДИЧНА ЗАСАДА ВИЗНАЧЕННЯ ВИДІВ НАВЧАЛЬНИХ ТЕКСТІВ

О. Ф. Турянська,

*доктор педагогічних наук, професор кафедри історії України,
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка,
e-mail: turjanskof@mail.ru*

В статті ставиться проблема визначення теоретико-методичних засад творення сучасних навчальних текстів. Показано шлях вирішення цієї проблеми через обґрунтування необхідності відповідності текстів шкільних підручників методам організації навчальної діяльності учнів, які учитель має застосовувати, щоб досягти освітньо-виховних та розвивальних завдань особистісно орієнтованого навчання.

Ключові слова: класифікація методів особистісно орієнтованого навчання, тексти як засоби організації навчальної діяльності учнів, види навчальних текстів.

Постановка проблеми. Розвиток сучасної педагогічної науки і практики потребує нових підходів до творення шкільних підручників. Вочевидь, що вони мають відповідати рівню розвитку не тільки галузевої наукової думки, але і досягненням психолого-педагогічної і методичної наук, а також – уявленням дітей і їх батьків про сучасне якісне навчальне видання.

Аналіз останніх досліджень. Вирішуючи проблему визначення теоретичних засад підручникотворення, низка учених використовують і визначають поняття «навчальні видання» (І. Агаркова, С. Антонова А. Гірняк, В. Бейлінсон). Так, російська дослідниця даного питання С. Г. Антонова трактує навчальні видання як «видання, які містять систематизовану інформацію наукового чи прикладного характеру, викладені в зручній для вивчення та викладання формі та розраховані на учнів різного віку» [1, с. 159]. За твердженням цих науковців, навчальні видання відображають конкретну область знань з того чи іншого предмету або сфери діяльності, являються одним з факторів (компонентів) навчального процесу, виступають головним *засобом* організації різних видів навчальної діяльності учнів.

Формулювання мети статті. У зв'язку з цим, визначення теоретичних основ сучасного підручникотворення потребує виявлення ролі і місця шкільного підручника у застосуванні учителем системи методів особистісно зорієнтованого навчання. У зв'язку з цим ми бачимо наше завдання у тому, щоб спочатку розкрити зміст категорії «система методів особистісно зорієтова-

ного навчання», а потім визначити ті вимоги до шкільних підручників і їх текстів, що обумовлені необхідністю використовувати ці підручники у якості головного *засобу* організації навчальної діяльності учнів, *засобу* вирішення освітньо-виховних і розвивальних функцій і завдань навчання.

Основна частина. На нашу думку, критерієм визначення класифікації методів особистісно зорієнтованого навчання мають виступати духовні та психологічні *потреби* та відповідні їм *здібності* особистості, що актуалізуються, реалізуються й розвиваються у навчанні. До таких потреб психологи відносять: когнітивні (пізнавальні), дієві (практичні), креативні (творчо-пошукові), емоційні (потреба в певному ставленні до дійсності), комунікативні (соціальні), у самоусвідомленні (самовизначенні й ідентифікації), у самоактуалізації та саморозвитку.

Західні психологи (Р. Дж. Стернберг, Дж. Б. Форсайт, Дж. Хедланд) до вищезначених видів потреб визначають відповідні види *інтелекту* особистості, якими вона користується в житті, а саме: *академічний* інтелект, що пов'язаний з вирішенням завдань навчання й використанням теоретичних знань; *практичний* інтелект, який використовується людиною при вирішенні суто практичних проблем; *креативний* інтелект, який у західній психологічній літературі характеризується як метакомпонент мислення, що відповідає за вирішення особистістю життєвих чи творчих проблем; *емоційний* інтелект, який пов'язано з адекватністю емоційних переживань людини подіям власного життя та її здатністю співчувати в таких переживаннях іншим; *соціальний* інтелект, який дозволяє людині ясно сприймати та легко виконувати соціальні норми спілкування й поведіння [5, с. 35-39]. У зв'язку з цим зазначимо, що кожний учень повинен мати в навчанні такі умови, які б дозволили йому (за Р. Стернбергом) «усвідомити власні сильні й слабкі сторони, використати свою силу і в той же час виправити свою слабкість чи зовсім її усунути, чи компенсувати» [5, с.37].

У зв'язку з вищезазначеним, виділяємо як головні засади *класифікації методів особистісно орієнтованого навчання* в школі необхідність спрямувати навчальний процес на *актуалізацію і розвиток*: 1) психологічних *потреб* особистості (пізнавальної, діяльнісної, творчої, пошукової, у певному ставленні до дійсності, у визнанні і спілкуванні); 2) різних видів її *інтелекту* (або інтелектуальних *здібностей*): академічний, практичний, креативний, емоційний, соціальний, 3) на актуалізацію системи її особистісних емоційно-ціннісних *ставлень* (пізнавальне, практичне, творчо-пошукове, етичне, естетичне, міжособистісне). Усі ці психологічні якості особистості мають у якості механізму власного розвитку тільки один засіб – активну і продуктивну діяльність.

Відповідно до цих психолого-педагогічних засад виділяємо наступну систему методів особистісно зорієнтованого навчання:

1. *Метод організації пізнавальної діяльності учнів*, спрямований на актуалізацію *пізнавальних* потреб, ставлень і *здібностей* особистості, на розвиток її *академічного* інтелекту.

2. *Метод організації практичної діяльності учнів*, спрямований на актуалізацію *практичних* потреб, ставлень та здібностей особистості, на розвиток її *практичного* інтелекту.

3. *Метод організації творчо-пошукової діяльності учнів*, спрямований на актуалізацію творчо-пошукових (*креативних*) потреб, ставлень і здібностей особистості, на розвиток її *креативного* інтелекту.

4. *Метод організації ціннісно-сислової діяльності учнів*, спрямований на актуалізацію *емоційних* потреб, системи емоційно-ціннісних ставлень і емоційних здібностей учнів, на розвиток її *емоційного* інтелекту.

5. *Метод організації комунікативної діяльності учнів* (інтерактивний), спрямований на актуалізацію *соціальних* потреб, ставлень і здібностей особистості, на розвиток її *соціального* інтелекту.

Отже, кожен з цих методів є засобом розвитку певних духовних потреб і здібностей особистості, способом її самореалізації, самоусвідомлення й самовизначення в навчанні. Саме у процесі різних видів діяльності людина набуває досвід пізнання, праці, творчості, морального і естетичного ставлення, людських стосунків.

Ще однією основою виділення саме цих видів діяльності учнів з точки зору психологічної науки є твердження видатного радянського психолога С. Рубінштейна про те, що: «Види людської діяльності визначаються за характером основного «продукту», який створюється в результаті діяльності та є її метою» [6, с. 232]. Якщо йти за цією логікою, то педагогічна практика доводить справедливості тверджень психолога, оскільки результатами пізнавальної діяльності є *знання*, практичної – *уміння*, творчо-пошукової – *досвід* пошуку та творчості, створення чогось нового, ціннісно-сислової – *емоційні переживання*, оцінні *судження*, що виявляють емоційно-ціннісні *ставлення* людини, а комунікативної – характер *взаємодії* людей між собою. Видатний психолог стверджує: «Під діяльністю ми будемо розуміти такий процес, за допомогою якого реалізується те чи інше *ставлення* людини до навколишнього світу, інших людей, завдань, які ставить перед нею життя» [6, с. 231]. Якщо так, то ті види діяльності в навчанні, що ми виокремили, прямо пов'язані з відповідними емоційно-ціннісними ставленнями особистості до дійсності, а саме: пізнавальна діяльність реалізує *пізнавальне* ставлення людини до дійсності, практична – *практичне* ставлення, творчо-пошукова – дослідницьке (*пошукове, творче, креативне*), ціннісно-сислова – *аксіологічне* (оцінне: моральне, естетичне), комунікативна – *міжособистісне*. Продемонструємо наявність зазначених взаємозв'язків у формі таблиці (табл. 1.).

Таблиця 1.

Психологічні засади визначення класифікації методів особистісно зорієнтованого навчання

Потреби й здібності особистості	<i>Пізнавальні</i> потреби	<i>Практичні</i> потреби	<i>Творчі та пошукові</i> потреби	<i>Емоційні</i> потреби	<i>Соціальні</i> потреби
Види інтелекту	<i>Академічний</i> інтелект	<i>Практичний</i> інтелект	<i>Креативний</i> інтелект	<i>Емоційний</i> інтелект	<i>Соціальний</i> інтелект
Особисті ставлення	<i>Пізнавальне</i> ставлення	<i>Практичне</i> ставлення	Творче, пошукове ставлення	<i>Моральне, естетичне</i> ставлення	<i>Міжособистісне</i> до «іншого», до себе.
Методи особистісно зорієнтованого навчання	Метод організації пізнавальної діяльності	Метод організації практичної діяльності	Метод організації творчої пошукової діяльності	Метод організації ціннісно-сислової діяльності	Метод організації комунікативної діяльності

Оскільки класифікація методів особистісно орієнтованого навчання предметом свого дослідження має способи діяльності вчителя й учнів, остільки вона потребує ще однієї основи, пов'язаної саме з діяльним підходом до організації навчання (О. Леонтьєв, Ю. Бабанський, В. Ф. Паламарчук, Н. Талізін). За цим підходом у діяльності виокремлюють основні *процесуальні етапи*, такі як: мотивування діяльності, цілепокладання, конкретні дії чи операції (процес дії), контроль та аналіз досягнутих результатів [2, с. 33]. Так, В. Паламарчук визначає такі головні етапи здійснення діяльності: мотив → мета → об'єкт → зразок → операція → результат → корекція [4; 5].

Таким чином, другою ознакою нашої класифікації методів особистісно орієнтованого навчання є названі вище *етапи* організації навчальної діяльності учнів, тому що саме поетапне здійснення будь-якого способу діяльності є умовою її продуктивності. Якщо визначати систему прийомів, з яких складається метод, за етапами здійснення діяльності, то в практиці особистісно зорієнтованого навчання в середині кожного з методів мають бути застосовані наступні етапи та прийоми їх реалізації:

1. *Актуалізація* психологічних потреб і життєвого особистісного досвіду учнів учителем, на засадах яких будуватиметься навчальна діяльність.

2. *Мотивація* навчальної діяльності учнів, збудження їх ціннісного ставлення до неї, створення мотиву дії.

3. *Цілеспрямування* навчальної діяльності учнів учителем, цілесприйняття учнями.

4. *Організація* і навчальної діяльності учнів учителем й відповідні прийоми здійснення цієї діяльності учнями.

5. *Перевірка* й усвідомлення (самоперевірки й самоусвідомлення) рівня ефективності результатів діяльності, корекція та самовиправлення.

Ці етапи здійснення діяльності є загальними (за своїми функціями) для всіх методів особистісно орієнтованого навчання. Один від одного їх відрізняють конкретні прийоми реалізації у складі певного методу. Отже, маючи загальні етапи, кожний метод має свої особливі прийоми здійснення цих етапів в організації діяльності учнів.

Цю взаємозалежність ми демонструємо у формі наступної таблиці (див. табл. 2.).

Таблиця 2.

Методи та етапи організації навчальної діяльності учнів в особистісно зорієнтованому навчанні

№	Етапи організації навчальної діяльності та прийоми їх проведення				
	<i>I етап</i> актуалізація	<i>II етап</i> мотивація	<i>III етап</i> ціле покладання	<i>IV етап</i> здійснення діяльності	<i>V етап</i> контроль та корекції результатів
1.	пригадування необхідних знань щодо теми, бесіда на згадування, повідомлення	переживання пізнавального ставлення, створення ситуації зацікавленості	постановка і осмислення освітньої задачі її сприйняття як власної цілі	розповідь, викладення, сприйняття, усвідомлення, запам'ятовування, узагальнення	усна або письмова перевірка знань: тестування, опитування
2.	пригадування необхідних знань про спосіб дії	переживання практичного ставлення, створення ситуації прагнення успіху в дії	постановка і осмислення практичної задачі її сприйняття як власної цілі навчання	організація учителем і виконання учнями практичної дії (вправи)	перевірка результатів практичної діяльності

3.	пригадування алгоритмів вирішення проблем	активізація пошукового ставлення (створення проблемної ситуації)	постановка проблемного питання, завдання, його сприйняття	організація застосування учнями алгоритму вирішення проблеми	перевірка доказовості рішення, рефлексія з результатів рішення проблеми
4.	актуалізація морально-ціннісних і естетичних потреб та відносин	актуалізація моральних та естетичних ставлень, створення ситуацій вибору і ролі	постановка оцінювального завдання, його сприйняття	усвідомлення переживання смислів минулого (оцінка, вибір)	перевірка обґрунтованості оціночних суджень, результатів вибору
5.	актуалізація потреби в спілкуванні та взаємодії (робота в групах)	актуалізація міжособистісних відносин (ваше спільне рішення)	постановка групового завдання, його сприйняття	організація здійснення взаємодії (інтерація)	перевірка ефективності під час взаємодії

1. – Метод організації пізнавальної діяльності; 2. – Метод організації практичної діяльності; 3.- Метод організації творчо-пошукової діяльності; 4. – Метод організації ціннісно-сислової діяльності; 5. – Метод організації комунікативної діяльності.

Представлена вище система методів особистісно зорієнтованого навчання є адекватною меті й змісту сучасної шкільної освіти та відповідає психологічним потребам особистості в просуванні на шляху саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації. Кожний з методів має власну внутрішню структуру за тими етапами і прийомами, за якими він здійснюється. Відповідність етапів та прийомів здійснення кожного методу до потреб, ставлень учнів, меті та змісту освіти забезпечує ефективність і продуктивність навчання. У свою чергу, ефективність і продуктивність діяльності дозволяє учням досягати не тільки функціональних результатів навчання, але й психологічних. Так, на психологічному рівні результатом продуктивної навчальної діяльності учнів стає позитивна «Я – концепція» кожного. Образ себе, здатного до пізнання, праці, творчості, співчуття й спілкування, надбаний учнем у навчанні, забезпечує позитивні результати самоідентифікації, самоусвідомлення, самопізнання, самореалізації, ціннісну і соціальну орієнтацію учнів, їх самоактуалізацію. Отже, ми розглянули систему методів особистісно зорієнтованого навчання, а тепер щодо підручників.

У системі особистісно зорієнтованого навчання підручник має стати і для учителя і для учнів засобом організації різних (вказаних вище) видів навчаль-

ної діяльності, а через це – виконувати у комплексі *інформаційно-пізнавальну* (освітню), *розвивальну* (операційно-діяльнiсну), *аксіологічну* (орієнтовно-виховну), *комунікативну* функції навчання. Таким засобом організації діяльності він стане за умови, що в ньому у комплексі будуть міститися наступні *види текстів*: інформаційно-пізнавальні, інструктивні, проблемно-розмірковуючі, ціннісно-спрямовані, інтерактивні (комунікативно-орієнтовані).

Так, реалізація *методу організації пізнавальної діяльності* учнів у процесі засвоєння нового матеріалу буде ефективною тільки за умов наявності необхідної предметної *інформації* у тексті підручника. При цьому нова навчальна інформація в тексті підручника має надаватися у репродуктивному варіанті і складатися з *приймів* надання і розкриття фактів, понять і закономірностей певної науки, а тим самим надавати учневі зразок прийомів і способів репродуктивного викладення інформації (*інформаційно-пізнавальний вид тексту* як засіб організації пізнавальної діяльності учнів).

Спостереження за педагогічною практикою свідчать, що ефективно застосування шкільного підручника як засобу навчання відбувається за тих умов, якщо тексти, що являються джерелом нових знань, надані у такій формі і у такій спосіб, що *актуалізують* психологічну *потребу* особистості у пізнанні, актуалізують пізнавальне ставлення учнів до дійсності. Як що надана інформація і прийоми її викладення викликають безпосередній інтерес і зацікавленість учнів, відповідають їх пізнавальним можливостям. Тоді учителю не приходиться витрачати час і сили на адаптування навчальних текстів до рівня розвитку учнів. Нажаль, ті прийоми надання нової інформації, які характеризуються дієвістю, яскравістю, емоційністю, впливовістю (сюжетна розповідь, картинний опис, розгорнута образна характеристика, пояснення), у сучасних підручниках замінено прийомами скороченого повідомлення нової інформації та майже конспективного її доведення до учнів. Відсутність живих подій, образів, яскравих картин природного або людського буття знищує позитивне ставлення учнів до нових знань, а слідом – і до способу пізнання – пізнавальної діяльності.

Отже, автори навчальних текстів мають володіти словом і надавати наукову інформацію у такому вигляді і естетичній формі, такими прийомами словесного методу, щоб інформаційно-пізнавальні тексти ставали ефективним засобом *актуалізації пізнавальної потреби* в учнів, засобом виховування їх *інтересу* до процесу пізнання, засобом розвитку *пізнавального ставлення* учнів до дійсності, забезпечували б їх успіх у пізнанні, тобто виконували б належну їм *інформаційно-пізнавальну* функцію.

Метод організації практичної діяльності учнів як засіб засвоєння учнями нових способів дії (умінь) ефективно організовується за допомогою підручника, як що його автори заздалегідь визначили і втілили розвиваючу спрямованість даної навчальної книги. Так, наприклад, якщо текст параграфу розбито на смислові частини (1,2,3, і т.д.) але вони не мають в тексті конкретних назв, то тоді кожному смислову частину учні мають можливість (за практичним

завданням учителя) назвати самостійно. Таким чином учитель може за допомогою підручника формувати в учнів уміння визначати у тексті головне, складати план тексту. Отже, коли текст параграфу та надані у підручнику ілюстрації, схеми, карти і т. ін. методичне забезпечення створюються як *засіб організації практичної діяльності* учнів, і до них додаються спеціальні *практичні завдання, задачі, вправи*, спрямовані на формування *умінь*, то такий підручник забезпечує учителю можливість використовувати у навчанні *метод організації практичної діяльності* учнів. А отже – актуалізувати їх *практичну* потребу, практичне ставлення до дійсності, розвивати їх *практичний* інтелект, забезпечувати досвід успішної *практичної* діяльності на уроках, результатом якої є оволодіння новими способами дії (уміннями) і розвиток особистого образу «Я – умілий».

Таким чином, текст підручника має обов'язково містити тексти *інструктивного* характеру (пам'ятки), в яких розкривається спосіб і порядок тієї дії, що буде відпрацьовуватися на уроці. Вочевидь, що інструктивні тексти так само, як і інші види текстів, мають свої дидактичні функції. Серед них: *розвивальна* функція (текст скерований на розвиток практичних предметних і загальних умінь і навичок, на розвиток практичного інтелекту учнів); *операційно-діяльнісна* функція (текст є засобом організації практичної діяльності учнів); *орієнтовно-виховна* (текст є засобом актуалізації практичного ставлення школярів до дійсності, засобом актуалізації і розвитку відповідних потреб); *пізнавально-інформаційна* – у тому сенсі, що інструктивний текст надає учням інформацію про спосіб і порядок дії. При цьому головною функцією, безперечно, є розвивальна.

Метод організації творчо-пошукової діяльності учнів як засіб засвоєння учнями алгоритму вирішення проблем, розвитку їхнього метакомпоненту мислення буде тоді краще спрацьовувати у навчанні, коли підручник буде створювати для цього найліпші умови. Що для цього потрібно? Потрібно, щоб автори підручників визнавали творчо-пошуковий компонент змісту шкільної освіти, усвідомлювали алгоритм вирішення проблем у якості окремого об'єкту засвоєння, сприймали шкільний підручник як головний *засіб* щодо організації творчо-пошукової діяльності учнів. Так, наприклад, назва певного параграфу може бути представлена у вигляді формулювання проблеми, а його текст – у вигляді проблемного викладення нового матеріалу, у вигляді зразку вирішення цієї проблеми. Тобто – мають бути застосовані проблемно-розмірковуючі тексти. Або ж у підручнику до навчальних текстів репродуктивного характеру надаватимуться завдання проблемного характеру, чи параграф має цілу низку кросвордів, сканвордів, чайнвордів або інших форм проблемних завдань та задач, спрямованих на організацію творчо-пошукової діяльності учнів.

Творчо-пошукову діяльність ми поділяємо на види, адже вона може бути пов'язана: а) з *інформаційним* компонентом змісту історичної освіти і спрямована на пошук сутності чи структури наукових фактів, понять, зв'язків («Чи

являються події «оранжевої революції» саме революцією? Доведіть свою думку»); б) з *ціннісно-смісловим* компонентом змісту освіти й спрямована на пошук етико-естетичних смислів наукової інформації якщо їх визначати з різних точок зору, з різних світоглядних, наукових, релігійних, національних, соціальних, особистісних позицій («Олександр Македонський – добра людина?»); в) з *операційним* компонентом змісту освіти і спрямована на пошук нового способу дії, відповідного до завдання, характеру навчального матеріалу й засобів навчання («Знайдіть новий засіб вирішення ...»). При цьому змінюються об'єкти пошукової діяльності, але її пошуковий характер залишається спільною рисою для усіх її видів. Відповідно до видів творчо-пошукової діяльності, що вказані вище, у підручнику до кожного параграфу мають застосовуватися різні типи проблемних питань, завдань, задач.

За таких умов підручник стає для учителя ефективним засобом застосування методу організації творчо-пошукової діяльності учнів у навчанні, тобто виконує *розвивальну* функцію. При цьому – актуалізує творчо-пошукові *потреби*, стає засобом *розвитку* їх *креативного інтелекту*, забезпечує надбання *досвіду* творчо-пошукової діяльності на уроках, результатом якої є оволодіння алгоритмом вирішення проблем і розвиток особистого образу «Я – здатний до вирішення проблем».

Метод організації ціннісно-сміслової діяльності як засіб усвідомлення і переживання учнями власних цінностей і етико-естетичних смислів наданої інформації буде тоді більш ефективно застосовуватися учителем у навчанні, коли підручник буде створювати для цього як найкращі умови. А саме: буде містити тексти *ціннісно-спрямовані* (аксіологічного характеру). При цьому ціннісно-спрямовані тексти це ті, які містять таку за своїм змістом наукову інформацію, яка буде *необхідною і достатньою, щоб визначити її етичні, естетичні, духовні смисли*, що надасть можливість учням усвідомити ці смисли і відповідно пережити (наприклад – «рабство» як жахливе явище людського буття у минулому і у сьогоденні, як тяжкий психологічний стан людини, як соціальне зло, що стоїть на заваді прагнення людини до свободи...). У такому разі текст виконуватиме *орієнтовно-виховну* функцію навчання. Головне завдання методу організації ціннісно-смілової діяльності полягає в тому, щоб особистісні сенси життя, особистісні ціннісні орієнтації й ставлення учнів спочатку актуалізувати (забезпечити їх емоційне переживання), а потім перевести з емоційного, несвідомого рівня на рівень усвідомлення. Сутністю ціннісно-смілової діяльності є *оцінка* – акт усвідомлення та переживання явищ дійсності з тих чи інших позицій. Оцінка у свою чергу завжди є *актом вибору* між позитивним і негативним значенням. Тому в тексті підручника мають бути тексти, що відтворюють різні точки зору, різні світоглядні або наукові позиції. При цьому параграф підручника має містити *ціннісно-сміслові (оцінні) завдання*, за допомогою яких учитель моделює ситуацію вибору, організовує ціннісно-сміслову діяльність учнів. Отже, таким чином текст підручника виконує *орієнтовно-виховну* функцію. Представники філософ-

ської й психологічної науки наголошують на особливій значущості ситуації вибору як для актуалізації морально-естетичних ставлень особистості, так і для визначення особистістю власних життєвих смислів: «Особистість не існує поза системою власних виборів, ними створюється» [7. с. 24]. Таким чином, ситуація вибору, що створюється за допомогою текстів аксіологічного характеру і ціннісно-смыслових завдань, допомагає учням відчутти своє власне ставлення до того, що пізнається. Ситуація вибору являється механізмом розвитку аксіологічної свідомості людини, надає індивіду можливість «тренуватися» бути особистістю. Автори підручників мають це усвідомлювати і використовувати в процесі підручникотворення.

Метод організації комунікативної діяльності як засіб засвоєння учнями норм, правил, технік ефективного та комфортного спілкування буде тоді більш ефективно застосовуватися учителем у навчанні, коли підручник буде створювати для цього відповідні умови. Про що йдеться? Про те, що система завдань у підручниках має надавати учителю можливість організовувати групову, парну взаємодію учнів між собою, забезпечувати зміну ролей між учителем та учнями. Тобто у підручниках мають міститися *завдання інтерактивного характеру* та інструкції щодо їх виконання (інтерактивні тексти), а ще така доступна і ясна за формою надання наукова інформація, яка стане основою для організації інтерактивної (комунікативної) діяльності учнів на уроці, тобто забезпечить реалізацію *комунікативної* функції інтерактивного тексту.

Отже, класифікація методів особистісно зорієнтованого навчання є ще однією теоретичною засадою для процесів підручникотворення, бо вказує на ті різні види текстів, які є *засобами* організації відповідних видів *навчальної діяльності учнів*. Отже, підручник має стати головним *засобом* організації різних видів навчальної діяльності учнів, які обов'язково у комплексі мають бути організовані у навчанні, щоб воно стало способом розвитку, становлення, зростання особистості.

Література

1. Антонова С. Г. Редакторская подготовка изданий / Антонова С. Г., Васильев В. И. – М. : Логос, 2004. – 496 с.
2. Бабанский Ю. К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе / Ю. К. Бабанский. – М. : Просвещение, 1985. – 208 с.
3. Паламарчук В. Ф. Взаимосвязь образования, воспитания и развития учащихся на уроке / В. Ф. Паламарчук. – К. : Рад. шк, 1982. – 133 с.
4. Паламарчук В. Від творчої особистості – до нових технологій навчання / Валентина Паламарчук, Світлана Рудаківська // Рідна шк. – 1998. – № 2. – С. 52–62.
5. Практический интеллект / Р. Стернберг, Дж. Форсайт, Дж. Хедланд и др. / под общ. ред. Р. Стернберга ; пер. с англ. К. Щукина, Ю. Буткевич. – СПб. :

Питер, 2002. – 265 с. – (Мастера психологии). – 272 с.

6. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание. Человек и мир / С. Л. Рубинштейн. – СПб. [и др.] : Питер, 2003. – 508 с. – (Мастера психологии).

7. Шевеленкова Т. Д. Исследование личностного способа существования человека в современном мире / Т. Д. Шевеленкова // Психология личности в условиях социальных изменений. – М., 1993. – С. 21–26.

References

1. Antonova S. G. Editorial preparation of editions / Antonova S. G., Vasil'ev V. I. is M. : Logos, 2004. – 496 p.

2. Babanskiy Yu. K. Metods of teaching at modern general school / Yu. K. Babanskiy. it is M. : Inlightening, 1985. – 208 p.

3. Palamarchuk V. F. The Interdependence between the formation of education and development of a student at a lesson / V. of O. Palamarchuk. – To. : Glad. shk, 1982. – 133 p.

4. Palamarchuk V. From a creative personality – to new technologies of studies / Valentina Palamarchuk, Svitlana Rudakivska // Native school. – 1998. – 2. – №. 52–62.

5. Practical intellect / Sternberg, Dzh. Forsayt, Dzh. Khedland, other / under general release of R. Sternberg ; translated from English. To K. Shchukina, P. Butkevich. – Spb. : Piter, 2002. – 265 p. – (Masters of psychology). – 272 p.

6. Rubinshtein S. L. Life and consciousness. Man and world / S. L. Rubinstein. – Spb. [and other] : Piter, 2003. – 508 p. – (Masters of psychology).

7. Shevelenkova T. D. The research on the personality method of existence of man in the modern world / T. D. Shevelenkova // Psychology of a personality in the conditions of social changes. it is M., 1993. – P. 21–26.

Турянская О. Ф.

КЛАССИФИКАЦИЯ МЕТОДОВ ЛИЧНОСТНО ОРИЕНТИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ КАК ТЕОРЕТИКО- МЕТОДИЧЕСКАЯ ОСНОВА ОПРЕДЕЛЕНИЯ ВИДОВ УЧЕБНЫХ ТЕКСТОВ

В статье предлагается путь решения проблемы определения теоретико-методических основ создания учебных текстов через обоснование необходимости соответствия текстов школьных учебников тем методам организации учебной деятельности школьников, которые должен использовать учитель, чтобы достиг образовательно-воспитательных и развивающих целей личностно ориентированного обучения.

Ключевые слова: классификация методов личностно ориентированного обучения, текст учебника как средство организации учебной деятельности школьников, виды учебных текстов.

**KLASSIFICATION OF METHODS INDIVIDUALLY ORIENTED
EDUCATION AS A THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS
FOR THE ESTABLISHMENT OF SCHOOL TEXTBOOKS**

In article existing is examined among the authors of school textbooks of position, reflecting them priorities in regard to the selection of maintenance of educational historical material, methodical manipulation of texts. Opinion speaks out the author of this article that a textbook of history must be not only the carrier of educational data of scientific character but also to become a didactic mean, to the exposing teenagers ethics and aesthetic senses of historical events, the same sending and orienting them in the world of spiritual and moral values. The historical information, given in educational texts in textbooks on history able to execute not only informative and developing functions but also educate. It must become the mean of actualization of spiritual necessities, activation of intellectual capabilities, and basis of determination of teenagers in the system of cultural, spiritual and vital values in historical and, accordingly, modern measuring. A school textbook must become for students vitally *by a meaningful mean*: a) opening of the world, awareness of main senses of natural and human life; b) creation of own personality is in a coexistence and collaboration with other people; c) conscious self-realization in the different types of educational activity.

Keywords: *classification of methods individually oriented educational, text of textbook as mean of organization of educational activity of schoolboys, types of educational texts.*

УДК 373.3/.5.048:331.548

**ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ У
ОСНОВНІЙ ШКОЛІ НА ОСНОВІ ПРОЕКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ**

В. І. Туташинський,
*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник лабораторії
трудової підготовки і політехнічної творчості,
Інститут педагогіки НАПН України,
e-mail: tutashi@ukr.net*

У статті теоретично обґрунтовується добір і структурування змісту програм та підручників з трудового навчання в основній школі на основі проектної технології